

TÜRKİYE'DE MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	138404
Tas. No:	266 TÜRKİM

Tartışmalı İlmî Toplantı

17-18 Nisan 2004

Prof. Dr. Ömer Faruk HARMAN

Yrd. Doç. Dr. Kürşad DEMİRCİ	*	Prof. Dr. Mehmet AYDIN
Doç. Dr. A. Hikmet EROĞLU	*	Mustafa Numan MALKOÇ
Yrd. Doç. Dr. Fuat AYDIN	*	Prof. Dr. Mustafa ERDEM
Prof. Dr. Baki ADAM	*	Prof. Dr. Mustafa ÖZ
Doç. Dr. Ali İhsan YİTİK	*	Prof. Dr. Şinasi GÜNDÜZ
Doç. Dr. Ali KÖSE	*	Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ

İstanbul 2004

Ensar Neşriyat
Ticaret Anonim Şirketi

© Tebliğlerin muhteva ve dil bakımından sorumlulukları tebliğ sahibine,
telif hakları İSAV'a, eserin hertürlü basım hakkı anlaşmalı olarak Ensar Neşriyat'a aittir.

ISBN: 975-6794-33-X

İSLAMİ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI
Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 43

Kitabın Adı:
Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri

Editör:
Prof. Dr. Ömer Faruk Harman

Yayına Hazırlayanlar:
Dr. İsmail Kurt - Seyit Ali Tüz

Son Okuma:
Dr. Murat Sülün

Kapak Tasarımı:
NÜANS Ajans

Baskı-Cilt:
Karmat Matbaası

1. Basım:
Ocak 2005

İsteme Adresi
Ensar Neşriyat
Süleymaniye Cad. No: 13 Süleymaniye/İstanbul
Tel: (0212) 513 43 41 - 513 03 09
Faks: (0212) 522 46 02
www.ensar nesriyat.com

MİSYONERLİK METODLARINDAKİ DEĞİŞİMLER

Yrd. Doç. Dr. Kürşad DEMİRCİ

M.Ü. İlahiyat Fakültesi

Elinizdeki tebliğde misyonerliğin tarihî gelişimi veya misyonerliğin metodları üzerinde durulmayacaktır. Burada ele alınacak konu misyonerlik anlayışındaki değişmelerin tarihî gelişimi olacaktır. Bu yaklaşım bir anlamda Hristiyan tebliğinin yeni şartlardaki reflekslerini ölçme anlamına gelmektedir.

Misyonerlik anlayışındaki değişmeler ile kastımız hangi sosyal ve tarihi koşullar altında tebliğin icrasındaki metodik şablonun değişime uğradığı ve ne şekilde yeniden yorumlandığı meselesidir.

Tarihi süreç içerisinde yeni ortaya çıkan sosyal durumlar, misyon anlayışının bazen bir önceki tarihi/sosyal durumdan tamamen farklı hale gelmesine katkıda bulunmuştur. Bu adaptasyon yeteneği ve teknik dönüşüm gücü ile Hristiyan misyon anlayışı bugünkü pozisyona ulaşmıştır. Yeni şartlara uyma açısından Hristiyan misyonerliğinin geliştirdiği elastikiyet hiçbir dinin tebliğ mekanizmasında yoktur. Bu elastikiyet yeteneğinin oluşumuna katkıda bulunan dinamiklerin ne olduğu meselesi ise, tebliğimizin konusu dışındadır.

Hristiyan misyonerlik anlayışındaki dönüm noktası kabilinden değişimler, farklı kültürlerle karşılaşma, siyasal ilişkiler ve modernizmin getirdiği yeni dengelerle alakalıdır. Öte yandan, Hristiyan misyon anlayışının değişimi, yöneldiği kitlelerin yapısına göre de değerlendirilmelidir. Bu mantık içerisinde düşünüldüğünde ateist çevrelerde farklı, Hristiyan mezhepleri veya diğer dinler arasında farklı bir metodun izlenmesi gerekeceğini anlamak herhalde zor değildir. Her çevre ister istemez kendine uygun metod ve kuramların üretilmesini gerekli kılmıştır. Bizim burada ele alacağımız misyon çevresi şüphesiz diğer dinlerin oluşturduğu alanlarda olacaktır.

Son olarak, farklı Hristiyan mezheplerin farklı misyon anlayışı geliştirmiş olması da göz önüne alınmak durumundadır. Bu noktada

hangi mezheplerin hangi kaynaklardan beslenerek farklı anlayış geliştirmek durumunda kaldığı temel meselelerden biridir.

Burada şu genellemeyi yapmanın bir sakıncası yoktur: Katolik misyonerliği daha entelektüel, daha resmi açıdan çalışmanın getirdiği zorluklarla mücadele ederken, Protestan misyonerlik anlayışı alt düzeyde ve birebir ilişkilerle daha rahat bir çalışma sistemi oturtmuştur. Bu farklılık özellikle modern dünyada gittikçe billurlaşmaktadır.

İsa'nın yeni öğretisini sadece İsrailoğulları ile sınırladığı göz önüne alınırsa, ilk Hristiyan misyonerinin, herkesin bildiği üzere, St. Paul olduğunu söyleyebiliriz. St. Paul ile başlayan misyon süreci Kilise literatüründe apostolik misyon diye bilinir. St. Paul, Hristiyanlığı Yahudi çevrelerden çıkarıp gentile dünyasına getirerek evrensel bir dinin de temellerini atmıştır. Bir anlamda, Hristiyan misyon anlayışındaki ilk refleks St. Paul'un çabalarında ortaya çıkar. Gentile dünyasının lokal inançlarına adapte olabilmek için Paul cemaati, Mesih'in kurtarıcı yönünü ön plana çıkararak onun inşani yönünün ikincil duruma düşmesine yol açacak bir anlayışın gelişmesine sebep olmuştur.

Paul'un apostolik misyonunda kullandığı temel metod, o zamanki dini gruplar arasında yaygın olan retoriğe dayalı idi. Mesih'in kurtarıcılığı ve tanrılığını merkez alan retorik, zamanla Hristiyanlık farklı coğrafya ve kültürlerle yayıldığında yetmez hale geldi.

Dördüncü yüzyıldan itibaren Hristiyanlığın resmi devlet dini haline gelmesi ile birlikte şifahi retorik, yazılı felsefi metinlerde formüle edilmeye başlandı. Hristiyan misyonunda yazılı metinlerle propaganda aynı zamanda siyasî otoritenin güç gösterisi olarak da algılanmalıdır. VI. yüzyıldan sonra Hristiyan devlet putperestlere bir gösteriş olarak anıtsal eserler inşasına girişirken, yazılı metinlerde gerçekleştirdiği anlayışı sanata da yansıtmış oluyordu. Yazılı metin ve sanatın misyona bir araç olarak kullanılmasına aynı yüzyıllarda basit teknik araçların keşfi de eklenmelidir. Doğu'da ikonlar aracılığıyla putperestlere sahneler halinde Hristiyanlığı anlatmak, Fransa ve İsviçre'de putperestlerin kullanmaları için günah çıkarma levhaları gibi icatlar Hristiyanlık'ta göze hitap eden bir eğitimciliğin ortaya çıkmasına sebep oldular.

Dokuzuncu yüzyılda İstanbul merkezli Hristiyan misyonerlerin Slav halkları için icat ettikleri Kril alfabesi de aynı dinamiğin parçalarıdır.

II. yüzyıldan XV. yüzyıla kadar Avrupa'da Hristiyanlığın yayılması büyük oranda manastır keşişleri sayesinde tamamlandı. Bu tarihler arasında keşişler, pagan köylüler arasında çalışıp onlardan biri gibi yaşayarak önemli bir görev ifa etmişlerdir.

XV. yüzyılda coğrafi keşişlerle birlikte, yeni temas olunan halkların Hristiyanlaştırılma sürecinde Kilise misyon anlayışında ilk defa tebliğde eğitimin önemini keşfetti. Özellikle Asya ülkelerinde güçlü uygarlıklarla karşılaşan misyonerler tebliğde bir metod ihtiyacı hissettiler.

XVI. yüzyılın ortalarında kurulan Cizvit tarikatı Asya'daki faaliyetlerinde Çin ve Hind dinlerinin aslında Kitab-ı Mukaddes'in öğretisi ile örtüştüğü şeklinde bir yol izleyerek bu eğitimin ilk sistemli uygulayıcıları olmuştur. Bir misyon tekniği olarak diğer dinlere olumlu bakış sergileyen ilk Hristiyan hareketi Cizvitlerinkidir.

Coğrafi keşişlerin yol açtığı yeni ilişkiler ağı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya topraklarındaki egemenliği misyon yönteminde eğitimin ağırlıklı bir nosyon haline gelmesine yol açtı.

XVII. yüzyıl aynı zamanda Katoliklerin diğer Hristiyan mezhepleri de misyon alanına alması dönemine denk düşer. 1622'de Vatikan'da Propaganda Misyonları adıyla kurulan kurumun temel vurgusu eğitimin önemi doğrultusunda oldu.

XVIII. ve XIX. yüzyıllardaki Hristiyan misyonunda önem kazanan doğrultu dinin tebliğinde pozitif bilimlerin kullanılmasının gerekliliği şeklinde bir kanaat etrafında yapılmıştı. Bunun en büyük sebebi, Aydınlanma ve pozitivizmin getirdiği meydan okuma karşısında Kilise'nin kendini koruma içgüdüsüdür. 1896'da toplanan I. Vatikan Konsili, bu eğilimi resmen ilan etmiştir. XX. yüzyılın başlarından itibaren Hristiyan misyonundaki liberal yöndeki değişimlerin rasyonel zemininin bu dönemde atılmış olması söz konusu zaman dilimine ciddi bir önem kazandırmaktadır.

Pozitivizmin getirdiği 'her din mensubu seçiminde hürdür ve kuruluş -eğer varsa- bireylerin kendi eyleminde ortaya çıkacaktır' nosyonuna meydan okuma amacıyla kaleme alınan Encyclical mektuplarda (1824'de XII. Leo'nun Ubi Primum'dan başlayarak) Kilise'nin misyon konusundaki yön değiştirme arzusunu -gizli de olsa- görmek zor değildir. Kilise 'dinî kayıtsızlık' olarak yorumladığı unsurla başa çıkma sürecinde misyon anlayışının dönüşmesinde katkıda bulunacaktır.

Quanto Conficiamur Moerore (1863) gibi Papalık mektuplarında diğer din mensuplarının Hristiyan olmamasında, bu halkların iradelerini aşan cehaletlerinin payı gündeme getirilerek diyalog kavramına gönderme yapılır.

1950 yıllarından itibaren Kilise'nin misyon anlayışını dönüştüren üç temel sosyal unsur söz konusu olmuştur –II. Dünya Savaşı'nın getirdiği varoluşsal problemlere yönelik çaba, özellikle Afrika ve Asya'da ulusal devletlerin kuruluşu, son olarak globalizmin getirdiği yakınlasmalar–. Dünya tarihinin gidişini şekillendiren bu olaylar karşısında Kilise'nin refleksi hem kendi bünyesini hem diğer dinlerden olan halkların konumunu yeniden yorumlamak şeklinde tezahür etti.

Türkçe'de yeterince bilindiği için burada ortaya çıkış süreci üzerinde durulmayacak olan II. Vatikan Konsili (1960-1964), Kilise geleneğini yeniden yorumlamanın resmi bağlamda zirvesini teşkil eder. Bu tarih, bir anlamda Kilise'nin kabuklarını kırmasını da temsil eder. Komünizm ve diğer halklar olgusunun reel bir güç olduğunu algılayan Kilise, ilk kez 'başkasının' varlığını iliklerine kadar hissetmiştir. XX. yüzyılın başına kadar 'güce' meydan okuyan Kilise, ilk defa 'kültüre karşı' rasyonel bir refleks göstermesinin gerekli olduğunu kavramıştır.

Kilise'nin bu tarihte misyon anlayışını değiştirmesi, bu reflekse yol açan olaylarla ilgilidir. Bu noktada ortaya çıkan dinler arası diyalog kavramı, Kilise'nin hem kendi, hem başkasının 'kimliği' meselesini çözme çabası ile ilişkilendirilmelidir:

Kaynaklar:

1. *The Attitude of the Church Towards the Followers of Other Religions*, Secr. Pro Non Christianis, Vatikan, 1984.
2. J. Dupuis, *Toward a Christian Theology of Religious Pluralism*, New York, 1987.
3. *Cathechism of the Catholic Church*, New York, 1994.
4. Mahmut Aydın, *Monologdan Diyaloga*, Ankara, 2001.
5. Şinasi Gündüz, *Pavlus, Hristiyanlığın Mimarı*, Ankara, 2001.
6. J.N. Hillgarth, *The Conversion of Western Europe*, London, 1969.